

Nagyvárosi zöld-hadsereg

Bécsben óránként váltják
a rendőrt

Tájrendező tanszék

Kérlelhetetlen statisztikai adat: a városiakok ötödik generációja kihalásra ítélt. A nagyobb települések már régen nem az őslakók természetes szaporodásával, hanem a bevándorlókkal növelik lélekszámukat. De mi lesz azokkal az országokkal — Anglia, Egyesült Államok stb. — ahol a népesség 80 százaléka már városokban él?

A füstköd, — smog —, amely Londonban az utóbbi másfél évtizedben több ezer emberéletet követelt, sajnos már Budapesten is ismert. (Magyarország, 1967/4. szám.) Bécsben egyes nagy forgalmú útkereszteződéseknel óránként váltják a rendőröket, mert a szennyezett levegőben tovább nem tudják ellátni szolgálatukat. Tokióban a közlekedési rendőrök üvegfülkébe csövön keresztül juttatnak tiszta levegőt.

Az ember a szennyezett levegőtől fiziológiailag és pszichológiailag egyaránt súlyosan károsodik, de szenved a körengeteg száraz, nyáron néha elviselhetetlenül meleg levegőjétől is. A természettel való ősi kapcsolatára emlékezve ott érzi jól magát, ahol zöld növényzet veszi körül. A természetben óriási energiaforgalom bonyolódik le. Egy egységnyi zöld terület nyáron több hőt von el a környezetéből, mint amennyi ugyanekkora területű melegház téli fűtésére kellene. A növényzet por- és szennyeződésszűrő szerepe felbecsülhetetlen. Szovjet kutatók fedezték fel, hogy a növények olyan illó anyagokat bocsátanak ki, amelyek a baktériumokat pusztítják. (Különösen a sérült növények, tehát például a kaszált fű.)

A kunkapitány rendelete

Amióta az ember természetes környezetéből városokba települt, s a városok annyira megnöttek, hogy ott a növények nem tudnak gondozás nélkül megélni, azóta él a kertépítés, a parkosítás, a fásítás gondolata. Levéltári adat szerint a mezőtúri kunkapitány 1802-ben rendeletet adott ki: „A levegőégnek tisztítására és azáltal az egészségnek feltartása úgy a csínosságára nézve is szükséges és megkívántató az élőfáknak ültetése és nevelése, köteleztetik minden lakos háza megett ha nem több, legkevesebb 6, kivált eperfákat oly helyre ültetni, hol azokat sem a rossz emberek, sem pedig a marhák el ne ronghassák, a temetőárkok partjai is élő fákkal ültessenek bé. Az élőfa-elrontóknak 1 forint vagy 25 pálca büntetés, az elrontót feladónak pedig ajándék projiciáltatik.”

Az első ember, aki sokat tett Pest-Buda kertkultúrájáért, József nádor volt. A „Szépitő Bizottmány” élén, Hild Jánossal együtt fáradozott a Margitsziget „szépitéséért”, a Városliget kialakításáért, bár híressé vált mondanásának szellemében —

„Die Bäume gehören nicht in die Stadt”, „A fák nem valók a városban” — csak a külterületen fásított. Az első városi kertészet — Fuchs Emil főkertész vezetésével — a Városligeti-tó egykori szigetén, a Páva-szigeten (a mai Gundel étterem helyén) alakult 1867-ben. Az idén százéves jubileumát ünneplő Fővárosi Kertészet ma 800 parkot kezel csaknem 10 millió négyzetméter területen (ez az 1938-as parkterület háromszorosa).

Egy év leforgása alatt kétmillió virágot ültetnek ki.

Az utak mentén 441 ezer sorfa, a parkokban 75 600 fa, közel 90 ezer örökzöld, cserje jelenti azt a hadsereget, amellyel a kertészek felveszik a harcot a kémények és a gépiármű-kipufogók által a levegőbe juttatott szennyező anyagok, a fülledt, száraz levegő, a körengteteg nyomasztó hatása ellen.

KRESZ-ellenes fák

A levegő tisztításáért a házak közötti fásítással egymagában sajnos hiábavaló lenne a harc: a várost körülvevő, kiterjedtebb erdőszáv biztosíthatja csak a szükséges légcserezt. Budapesten a várostervezőknek a jövőben lesz éppen elég tennivalójuk, hogy az úgynevezett légcatornáknak szabad utat biztosítsanak a budai hegyekből jövő hűvösebb, tiszta levegőnek. Ezeket a csatornákat, sajnos, több helyen beépítéssel eldugasztották. (A parképítés külön szakma. A budapesti Kertészeti Főiskolán három éve speciális zöldterület- és tájrendező tanszék működik.)

Hogy mit jelent a városi ember számára egy-egy kis zöld terület, fa, azt akkor lehet legjobban látni, amikor a park, vagy a fa a városfejlesztés áldozatául esik. Mert a növényi hadseregnek is vannak hősi halottai. Felbecsülhetetlen károkat okoz, elsősorban a sorfákban a közműhálózat bővítése, fejlesztése, javítása. A fák vonalában húzódó vezetékek lefektetésénél, feltárásánál súlyosan, sokszor végzetesen megsérülnek a fák gyökerei. Pusztítja a fákat a gázömlés, és újabban a távfűtés csöveinek melege. Mérheteletlen veszélyt jelent a város zöldterületeire, fáira a téli hó és fagy ellen alkalmazott útsózás.

Bár a közterületen álló fák kivágásához tanácsai engedély szükséges, a szemléletben kerültenként nagy különbségek mutatkoznak. Van ahol ragaszkodnak a zöldterületekhez, van ahol egy szóra engedélyezik a leg-szebb faóriások kivágását.

A KRESZ is belenyúl a fák életébe — ha azok benyúlnak az „ürszelvénybe” — azaz, ha törzsükkel bedőlnek az úttest fölé. Amikor a Kertészeti Vállalat megkezdte a Nagymező utcában ezeknek a

A KÖRÖND ÉVSZAZADOS SZÉP PLATÁNJA

Egy év alatt kétmillió virágot ültetnek ki

„KRESZ-ellenesen” nőtt fáknak a kivágását, a lakosság olyan elemi erővel tiltakozott, hogy a munkálatokat abba kellett hagyni. Ugyanez történt akkor is, amikor a szomorú emlékeztető városligeti szerencsétlenség után (100 kilométeresnél nagyobb erejű szélvihar által kicsavart — egyébként teljesen egészséges — fa halálra sújtott egy kislányt) felülvizsgálták a faállományt és kezdték eltávolítani a sérült, veszélyessé válható fákat.

A budapestiek többsége szereti a kősvatagban sokszor elképesztő szívóssággal megkapaszkodó, felnövő növényzetet. (A Moszkva tér egyik jegenye-nyárfája a növekedésének útjában álló sziklát szétrepesztette, kiforgatta a földből.) A zöld növényzet, különösen a fák sokszor meghatározzák a tér, az utca hangulatát, arculatát. Nehezen képzelhetnénk már el például a Köröndöt a hatalmas, közel százéves platán nélkül. Kevesen tudják, hogy ennek, az akkor több mint negyedszázados fának a kivágása ellen a millennium idején Vágó Pál festőművész emelte fel a szavát — szerencsénkre, eredménytel.

Pusztítják a fákat, bokrokat gondatlan felnöttek, játszó gyerekek és természetesen az előregedés. Tavaly például kétezer kiöregedett, beteg fát kellett kivágni. (Törzsük visszakerül a parkokba a gyermekjátékszerek cölöpvárainak építőanyagaként.)

A városfejlesztés — új útszakaszok, hidak, aluljárók, középületek építése — szerencsére már nem követel annyi faáldozatot, mint régebben. Körülbelül három éve az építkezések útjában álló fákat átültetik. A fajtától függően 15—20 éves fa még bírja a költöztetést.

Külföldön főleg a gyökérzet kimosása után nagy gyökérrzel szállítják új helyére a növényt, nálunk földlabdával. Ötönnél daru emeli ki az előzőleg dongákkal és a kiszáradás ellen mohával megkötött földes gyökértömböt. A gyökérzet növekedést serkentő injekciót, a levézet párolgást csökkentő permetezést kap. A vastag törzset és ágakat két évig szalmával, vagy mohával fedik. Egy fa átültetése 1500—3000 forintba kerül.

A „zöldhadsereg” védelmében nagy előrelépést jelentett, amikor rendelettel kötelezték a mindenkori beruházót, hogy viselje az építke-

zés területén levő fák, bokrok átültetésének költségeit. Az új Duna Szálló helyéről például 72 fa, az átépítés előtt álló Hegyaljai útról több mint 300 fa költözik új környezetbe. Az eredés eddig igen jó, csaknem 100 százalékos. A Blaha Lujza tér múlt év őszén szinte varázsütésre keletkezett parkjában is mind kirügyeztek a jövevények.

49 millió forint

Radó Dezső, a Fővárosi Kertészeti Vállalat igazgatója, aki több európai nagyvárosban járt „kertészszemmel”, úgy találta, hogy Budapestnek parkok, virágok, fák tekintetében nincs mit szégyenkeznie, jól állja az összehasonlítást más országok fővárosaival. Altalában jellemző — például Párizsban vagy Londonban —, hogy van néhány kiemelkedően szép parkjuk, de olyan összefüggő, kiterjedt parkrendszerrel, mint Budapest, kevés nagyváros dicsekedhet. Ez viszont növekvő gondot is jelent. Egy négyzetméter öntözött parkterület létesítése 50—100 forintba, fenntartása évente 5—12 forintba kerül, és az egész parkterület ez idő alatt másfél millió köbméter vizet kíván. A vállalat idei költségvetése 49 millió forint.

A ligetek, egyes fák története éppen olyan változatos, néha viharos, mint magának a városnak a története. A Városliget már 200 éves. 1755-ben Pest város tanácsa kezdett itt az akkori mocsaras területen fűzfákat ültetni. A Népligetben 1867-ben akácfák telepítésével harcoltak a homok ellen. A Margitsziget a középkorban a királyok vadászó és pihenő-helye volt. A törökök lovaikat tartották itt. Szolgált kaszállóként, de Sándor főherceg mulatókertjeként is (1790). Kertészeti rendezése 1911-ben négy-millió koronába került.

A Városmajort II. József rendeltére alakították ki közterületre a dunabogdányi és budakeszi erdőkből hozott csemetékkal. A Gellért-hegy fásítását már Széchenyi szorgalmazta volna, de a Citadella építésével katonai területté vált hegy fásításához csak 1873-ban kezdtek hozzá, amikor 300 ezer csemetét ültettek el.